

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

નવમાં ધોરણમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પનાનો અભ્યાસ

નિલેશભાઈ આર. પટેલ

એસ. જે. ઠક્કર બી.એડ. કોલેજ

રાજકોટ

VIDHYAYANA

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

સારાંશ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પનાનો અભ્યાસ કરવાનો હોવાથી સ્વ-સંકલ્પના કસોટી આપવામાં આવી હતી. નમૂના તરીકે રાજકોટ શહેરના ૨૦૧ વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી માહિતી એકત્રિત કરવામાં આવી હતી. પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન ટી-કસોટી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધનના અંતે નવમાં ધોરણના ખાનગી શાળા અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓના સ્વ-સંકલ્પનાના પ્રાપ્તકોની સરાસરી વચ્ચે સાર્થક તફાવત હતો.

નવમાં ધોરણમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પનાનો અભ્યાસ

૧.૦ પ્રસ્તાવના

વિદ્યાર્થીએ શાળાનો એક અમૂલ્ય હિસ્સો છે, જે શાળા સંચાલકો, શિક્ષકો, વિદ્યાર્થીઓ, વાલીઓ અને સમાજ જેવા ઘટકો સાથે સંકળાયેલ હોય છે. તેથી આ ઘટકોના કેટલાક પ્રશ્નોની જવાબદારી થોડેઘણે અંશે વિદ્યાર્થી પર હોય છે. વિદ્યાર્થીએ આ જવાબદારીઓ પ્રત્યેની સભાનતા માટે સતત જાગૃત રહેવું પડે છે. જેથી તેમને તેમના કાર્યમાં વિદ્યાર્થી જીવનમાં સંતોષ પ્રાપ્ત થાય એ ખૂબ જ જરૂરી છે અને તેના આ વ્યાવસાયિક સંતોષને આધારે તે સ્વનો, સમાજનો સર્વાંગીણ વિકાસ સાધી શકે છે. આમ, વિદ્યાર્થીના સર્વાંગી વિકાસ માટે વિવિધ વિષયોનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. ત્યારે વિદ્યાર્થીઓ પોતાના વિશે શું માને છે, તે જાણવા માટે સ્વ-સંકલ્પનાનો અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે. તે માટે સંશોધકે આ સંશોધન વિશે કાર્ય હાથ ધર્યું હતું.

VIDHYAYANA

૨.૦ અભ્યાસના હેતુઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસના મુખ્ય હેતુઓ નીચે પ્રમાણે હતા.

૧. નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પના જાણવી.
૨. નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓની શાળા પ્રકાર વિશે તફાવત જણાવો.

૩.૦ અભ્યાસની ઉત્કલ્પના

સંશોધકે આ મુજબની શૂન્ય ઉત્કલ્પના રચી હતી.

૧. નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓમાં ખાનગી શાળા અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓના સ્વ-સંકલ્પનાના પ્રાપ્તકોની સરાસરી

વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

૪.૦ ચલ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સ્વતંત્ર ચલ તરીકે શાળા પ્રકાર જેની બે કક્ષાઓ (૧) સરકારી શાળા અને (૨) સ્વનિર્ભર શાળા.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પરતંત્ર ચલ તરીકે સ્વ-સંકલ્પનાનો અભ્યાસ હતો.

૫.૦ સંશોધનનું ક્ષેત્ર

પ્રસ્તુત અભ્યાસનું સંશોધન ક્ષેત્ર શિક્ષણનું મનોવિજ્ઞાન અને મનોવૈજ્ઞાનિક માપન અને મૂલ્યાંકનને સ્પર્શે છે.

૬.૦ સંશોધનનો પ્રકાર

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પના તપાસવામાં આવી હતી. આમ, પ્રસ્તુત અભ્યાસ વ્યવહારિક અને સંખ્યાત્મક હતું.

૭.૦ અભ્યાસની અગત્ય

પ્રસ્તુત અભ્યાસની અગત્ય આ મુજબ હતી.

૧. નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પના જાણી શકાશે.
૨. જે વિદ્યાર્થીઓ કોઈ કારણસર પોતાના વિશે નબળા વિચારો ધરાવે છે, તે જાણી તેનો ઉપચાર કરી શકાશે.
૩. જે વિદ્યાર્થીઓ પોતાનામાં આત્મવિશ્વાસ રાખી શકતા નથી તે અંગે જાણી શકાશે અને યોગ્ય ઉપચાર કરી શકાશે.

૮.૦ અભ્યાસની મર્યાદાઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસની મર્યાદાઓ આ પ્રમાણે હતી.

૧. પ્રસ્તુત અભ્યાસ માત્ર રાજકોટ શહેરની માધ્યમિક શાળાના નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યો

હતો.

૯.૦ વ્યાપવિશ્વ અને નમૂનો

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં રાજકોટ શહેરની માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓનો વ્યાપવિશ્વમાં સમાવેશ કરેલ હતો.

પ્રસ્તુત અભ્યાસના નમૂનામાં શાળા પસંદગી સહેતુક રીતે કરવામાં આવી હતી. જેમાં પસંદિત માધ્યમિક શાળાના ૨૦૧ વિદ્યાર્થીઓ નમૂના તરીકે પસંદ કરેલ હતા.

૧૦.૦ સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત સંશોધન વર્ણનાત્મક પદ્ધતિ અંતર્ગત સર્વેક્ષણ પ્રકારનું હતું.

૧૧.૦ ઉપકરણ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માધ્યમિક શાળાના નવમાં ધોરણમાં સ્વ-સંકલ્પનાનો અભ્યાસ કરેલ હતો.

અભ્યાસના હેતુને અનુરૂપ માહિતી મેળવવા માટે સંશોધકે પ્રમાણિત ઉપકરણની પસંદગી કરી હતી. આ ઉપકરણ Piers-Harri રચિત The Piers-Harris Children Self-concept Scale હતું. જેનો અનુવાદ ડૉ. કિશોર શાહે કર્યું હતું. આ ઉપકરણ M.R.P. VCC દ્વારા પ્રયોજિત કરેલ છે.

આ ઉપકરણમાં ૭૬ ગુણના ૭૬ પ્રશ્નો હતા. આ પ્રશ્નોના 'હા' કે 'ના' પ્રકારના પ્રશ્નો હતા. કસોટી માટે ૩૦ મિનિટનો સમય આપવામાં આવ્યો હતો.

૧૨.૦ માહિતી એકત્રીકરણ

સંશોધકે પસંદ કરેલ શાળાના વિદ્યાર્થી પાસે પોતાના સંશોધન કાર્ય અંગેના હેતુ સ્પષ્ટ કરી સ્વ-સંકલ્પનાના અભ્યાસ માટે મંજૂરી મેળવી આચાર્યશ્રીની પરવાનગી મળતા સ્વ-સંકલ્પના પર વિદ્યાર્થીના પ્રતિચાર મેળવવામાં આવ્યા હતા.

૧૩.૦ માહિતીનું પૃથક્કરણ

મળેલ માહિતીના પૃથક્કરણ માટે ટી-મૂલ્ય મેળવવામાં આવ્યું હતું. આ પૃથક્કરણ કમ્પ્યુટરમાં SPSS પ્રોગ્રામની મદદથી

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

કરવામાં આવેલ હતું. તેમજ ૦.૦૧ અને ૦.૦૫ની સાર્થકતા કક્ષા સ્વીકારી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાની ચકાસણી કરી હતી.

સારણી-૧

શાળાના પ્રકાર અનુસાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા, સરાસરી, પ્રમાણવિચલન અને ટી-મૂલ્ય

ક્રમ	શાળાનો પ્રકાર	સંખ્યા	સરાસરી	પ્રમાણવિચલન	ટી-મૂલ્ય	સાર્થકતા
૧	ખાનગી	૧૦૭	૬૩.૨૬	૭.૩૬	૩.૨૦૩	સાર્થક
૨	સરકારી	૯૪	૫૯.૮૨	૭.૮૬		તફાવત છે

સારણી-૧ના અભ્યાસ પરથી કહી શકાય કે કુલ ૨૦૧ વિદ્યાર્થીઓમાંથી ૯૪ વિદ્યાર્થીઓ સરકારી અને ૧૦૭ વિદ્યાર્થીઓ ખાનગી શાળાના હતા. જેમાં સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પનાની સરાસરી ૫૯.૮૨ અને ખાનગી શાળાના વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પનાની સરાસરી ૬૩.૨૬ હતી. તેમજ સરકારી શાળાનું પ્રમાણવિચલન ૭.૮૬ અને ખાનગી શાળાનું પ્રમાણવિચલન ૭.૩૬ હતું. જેનું ટી-મૂલ્ય ૩.૨૦૩ હતું જે ૦.૦૧ કક્ષાએ સાર્થક હતું. જેથી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર થતો હતો.

૧૪.૦ તારણો

નવમાં ધોરણના ખાનગી શાળા અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓના સ્વ-સંકલ્પનાના પ્રાપ્તિકોની સરાસરી વચ્ચે સાર્થક તફાવત હતો. આથી કહી શકાય ખાનગી અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓની સ્વ-સંકલ્પના પ્રાપ્તિ સમાન ન હતી.

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research e-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

संदर्भसूचि

ઉચાટ, ડી.એ. (૨૦૧૨). શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર. (દ્વિતીય આવૃત્તિ), રાજકોટ : સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી.

....., (૧૯૮૮). સંશોધનનું સંદોહન. રાજકોટ : શિક્ષણ શાસ્ત્ર ભવન, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી.

....., (૧૯૮૯-૨૦૦૬). સંશોધનોનો સારાંશ. રાજકોટ : શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી.

....., (૧૯૮૮). સંશોધન અહેવાલનું લેખન શી રીતે કરશો ? રાજકોટ : નિજિજન સાયકો સેન્ટર.

દેસાઈ, હ. ગુ. અને દેસાઈ, કૃ. ગો. (૧૯૯૨). સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ (૫ મી આવૃત્તિ). અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.

દોંગા, એન. એસ. (૨૦૧૨). અધ્યાપન મનોવિજ્ઞાનમાં નવી દિશાઓ, વિકાસ, શિક્ષણ પ્રક્રિયા અને માહિતી ટેકનોલોજી. અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.

VIDHYAYANA